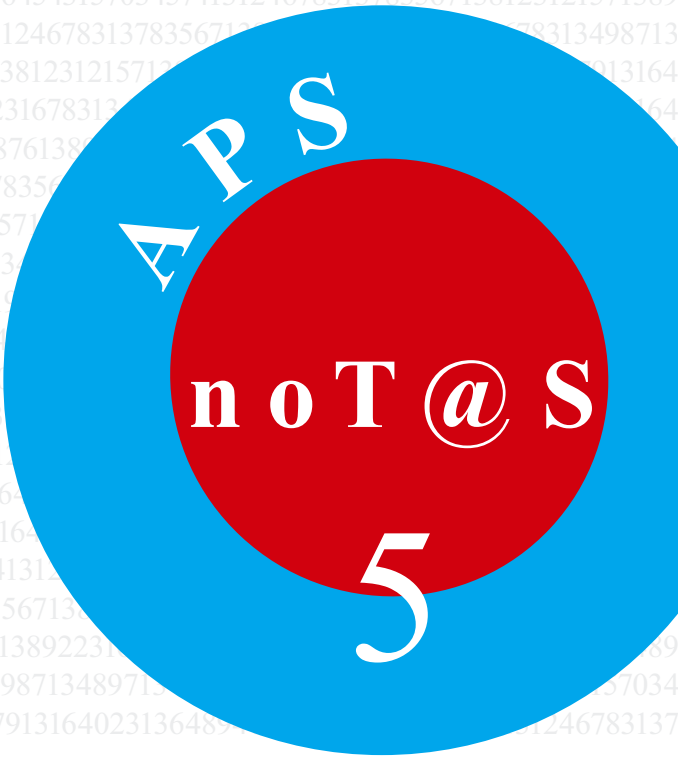

IN-EN UITWIJKING IN DE VLAAMSE RAND ROND BRUSSEL IN DE PERIODE 1995-2003

Edwin Pelfrene
mei 2005

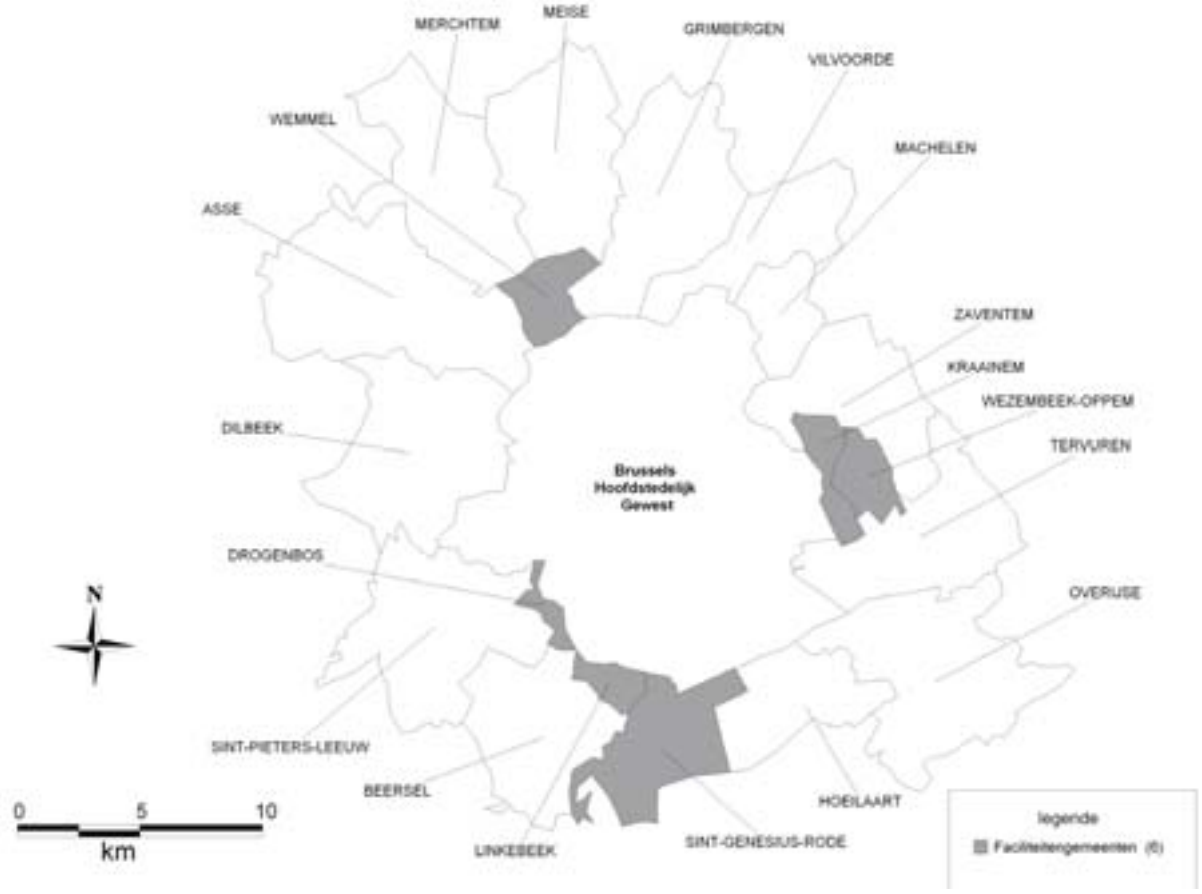
Administratie Planning en Statistiek
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

INHOUDSTAFEL

1.	Inleiding	5
2.	Data en methoden	6
2.1.	Data	6
2.2.	Methoden	6
2.2.1.	Centrale begrippen	6
2.2.2.	Afbakening van groepen	7
2.2.3.	Ontsluiting	8
3.	Resultaten	9
3.1.	Bevolking	9
3.2.	Interne en externe migratie	10
3.3.	Interne migratie	11
3.3.1.	Intern migratiesaldo bij Belgen en bij buitenlanders	11
3.3.2.	Interne migraties van Belgen	12
3.3.2.1.	Intern migratiesaldo van de bewegingen per gewest	12
3.3.2.2.	Interne migratie-intensiteit van de bewegingen per gewest	13
3.3.2.3.	Saldo van de interne migraties van Belgen per gemeente	17
3.3.3.	Interne migraties van Belgen per leeftijdsgroep	18
3.3.3.1.	Intern migratiesaldo per leeftijdsgroep	18
3.3.3.2.	Intern migratiesaldo van de bewegingen per gewest (leeftijdsgroep 30-39 & 0-9 jaar)	19
3.3.4.	Interne migraties van buitenlanders	20
3.3.4.1.	Intern migratiesaldo van de bewegingen per gewest	20
3.3.4.2.	Interne migratie bij buitenlanders van de Europese Unie en van daarbuiten	21
3.3.4.3.	Saldo van de interne migratie van buitenlanders per gemeente	22
3.4.	Externe migratie	23
3.4.1.	Extern migratiesaldo bij Belgen en bij buitenlanders	23
3.4.2.	Saldo van de externe migratie per gemeente	24
4.	Belangrijkste vaststellingen	25

Kaart 1. Geografische situering Vlaamse rand

1. Inleiding

De Vlaamse rand omheen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest haalt regelmatig de actualiteit. Vaak houdt dit verband met taalkwesties ter plaatse en hun uiteenlopende interpretaties door politieke actoren aan weerszijden van de taalgrens. Objectieve informatie onder meer over de demografische ontwikkelingen kan dit debat stofferen. De Vlaamse rand vormt echter geen bestuurskundige eenheid, waardoor bepaalde trends of ontwikkelingen niet meteen zichtbaar zijn in de statistieken.

De Vlaamse rand wordt hier zoals in de beleidsnota van de bevoegde Vlaamse minister omschreven als de 19 Vlaamse gemeenten die aan het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest grenzen en/of aan één van de zes faciliteitengemeenten. In alfabetische orde omvat dit de gemeenten Asse, Beersel, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Hoeilaart, Kraainem, Linkebeek, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Tervuren, Vilvoorde, Wemmel, Wezembeek-Oppem en Zaventem[1]. Van deze negentien gemeenten behoren er achttien tot het bestuurlijke arrondissement Halle-Vilvoorde; enkel Tervuren behoort tot het bestuurlijke arrondissement Leuven.
Alle gemeenten van de Vlaamse rand maken deel uit van het Nederlandse taalgebied van België. Voor zes randgemeenten, met name voor Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem, voorziet de taalwetgeving evenwel in een aparte taalregeling met de toekenning van zogenaamde 'taalfaciliteiten'[2].
In onderhavige nota richten we de aandacht op de migratiestromen in de Vlaamse rand, d.w.z. op de jaarlijkse in- en uitwijkingen van natuurlijke personen. Centraal daarbij is de vraagstelling of de Vlaamse rand per saldo een aantrekkelijk woongebied is, en zo ja, wie komt er wonen? Is er een netto inwijking vanuit andere regio's binnen België? Ziet men meer buitenlanders komen dan vertrekken? Vestigen vooral personen op oudere leeftijd zich in de Vlaamse rand of zijn het veeleer jonge gezinnen? Ter beantwoording van deze en aanverwante vragen presenteren we de cijfergegevens over de migratiestromen voor elk der kalenderjaren tussen 1995 en 2003. Als zodanig is deze nota een verdere aanvulling van de analyses die in Stativaria 33 reeds werden beschreven[3].

[1] *F. Vandenbroucke, Beleidsnota 2004-2009. Samenwerken voor een goed Vlaams bestuur in de Vlaamse rand, zie: www2.vlaanderen.be/ned/sites/regering/beleidsnotas2004/vandenbroucke/vlaamse_rand.pdf. Noteer dat in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen het structuurgebied Vlaamse rand' samengesteld is uit slechts 14 gemeenten, zie Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Integrale versie. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1998, deel 2.*

[2] *De taalwetten van de jaren '60 organiseren het bestuurlijke taalgebruik op grond van het territorialiteitsbeginsel. Sedertdien is België ingedeeld in vier taalgebieden: drie eentalige gebieden - het Nederlandse, Franse en Duitse - en één tweetalig gebied (Brussel-Hoofdstad). In tien taalgrensgemeenten (Bever, Comines, Enghien, Flobecq, Herstappe, Mesen, Mouscron, Ronse, Spiere-Helkijn en Voeren) en in de zes vernoemde randgemeenten van Brussel werden faciliteiten toegekend (cf. de op 18 juli 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken). Een gemeente met taalfaciliteiten voert haar bestuur in de taal van het taalgebied waartoe ze behoort, maar is er in haar dienstverlening aan het publiek toe gehouden de andere erkende taal dan de taal van het taalgebied te gebruiken op verzoek van de betrokkene. Voor de faciliteitengemeenten van de Vlaamse rand rond Brussel is die andere erkende taal het Frans. Volgens de zgn. omzendbrieven Peeters (97/22 van 16 december 1997) en Martens (WEL-98/01 van 9 februari 1998) van de Vlaamse Regering is in die gemeenten het Nederlands met voorrang de taal van de dienstverlening, maar bij wijze van uitzondering kan de particulier op uitdrukkelijk te herhalen verzoek kiezen voor behandeling in het Frans.*

[3] *Pelfrene E., In- en uitwijking in Vlaamse steden en gemeenten. Analyse van de interne en de externe migratie naar leeftijd en ruimtelijke structuren voor de periode 1995-2002, Stativaria 33, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, augustus 2004.*

2. Data en methoden

2.1 Data

Sedert 1988 steunt het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) op de gegevens van het Rijksregister van de natuurlijke personen om haar bevolkingscijfers op te maken.

Het Rijksregister is een computerbestand dat in "real time" wordt beheerd. Gegevens uit de gemeentelijke bevolkingsregisters over al de burgers die rechtmatig in het land verblijven, worden erin samengebracht, zoals geboorten en overlijdens, wijzigingen in de burgerlijke staat, veranderingen van nationaliteit of van verblijfplaats, enz. Het real time beheer staat borg voor een snelle en accurate opslag van de gegevens.

De gegevens over de asielzoekers ingeschreven in het wachtregister, maken in principe deel uit van het Rijksregister maar worden niet als zodanig vrijgegeven. Vanzelfsprekend ontbreken ook de gegevens van de illegaal in het land verblijvende vreemdelingen of van het diplomatieke personeel verbonden aan de buitenlandse ambassades en hun gevolg, die immers zijn vrijgesteld van aangifte in de gemeenteregisters.

De administratie Planning en Statistiek ontvangt jaarlijks vanwege het NIS een cd-rom met de volledig geanonimiseerde atomaire gegevens over de bevolking op 1 januari van het observatiejaar en over de loop van de bevolking tijdens het observatiejaar (geboorten, sterftes, immigraties, emigraties) zoals wettelijk geregistreerd door het Rijksregister. De beschikking over deze atomaire data maakt het mogelijk om zelfstandig categorieën af te lijnen die aanleunen bij de beleidsopties en de analyses naar eigen inzichten te verfijnen.

2.2 Methoden

2.2.1 Centrale begrippen

We volgen de toelichting die het NIS maakt bij de gebruikelijke nomenclatuur in haar brochures[4].

Als 'migrant' wordt beschouwd de persoon die van gewone (officiële) verblijfplaats verandert.

'Migratie' is de verandering van gewone verblijfplaats; in tegenstelling tot de voorgaande term kan de migratie meer dan één beweging van een persoon gedurende de beschouwde periode – doorgaans een jaar – inhouden (als een persoon verscheidene malen migreert binnen de gemeente in het observatiejaar, dan zijn in de NIS-tabellen vanaf het jaar 1997 al deze migraties inbegrepen, in tegenstelling tot vroeger).

Een migratie die de gemeentegrens overschrijdt, is naargelang de referentiegemeente van waaruit men deze verandering van de gewone verblijfplaats bekijkt, een 'inwijking' of een 'uitwijking'.

De inwijking in een bepaalde stad of gemeente vanuit een andere stad of gemeente van België, en ook de uitwijking naar een andere stad of gemeente van België worden gerekend tot de 'interne migratie'; het betreft hier een 'interne immigratie' of een 'interne emigratie', ook wel 'binnenlandse inwijking' of 'binnenlandse uitwijking'.

De inwijking in een bepaalde stad of gemeente vanuit het buitenland, en ook de uitwijking naar het buitenland – d.w.z. een ander land dan België – worden gerekend tot de 'externe migratie'; het betreft hier een 'externe immigratie' of een 'externe emigratie', ook wel 'buitenlandse inwijking' of 'buitenlandse uitwijking'[6].

Het verschil tussen de in- en uitwijking wordt weergegeven in een balans of migratiesaldo. Dit saldo kan zowel in absolute aantallen als in een relatief cijfer – vaak per duizend eenheden van de gemiddelde bevolking – uitgedrukt worden. De 'gemiddelde bevolking' is eenvoudigweg het rekenkundig gemiddelde van de bevolking aan het

[4] *NIS, Bevolking en huishoudens. Loop van de bevolking en migraties in 2001, pp. 1-7.*

begin (1 januari) en aan het einde (31 december) van het observatiejaar.

Te onderscheiden zijn: 1) het 'interne migratiesaldo' of de balans van de interne inwijking en de interne uitwijking; 2) het 'externe migratiesaldo' of de balans van de externe inwijking en de externe uitwijking (na correctie voor ambtshalve schrappingen en herinschrijvingen)[5] en 3) het 'totale migratiesaldo' of de balans van de totale inwijking (intern + extern) en de totale uitwijking (intern + extern).

De som van de in- en uitwijking duidt op de 'intensiteit' van de gemeentegrensoverschrijdende migratie. Hoe hoger de som, hoe meer gemeentegrensoverschrijdende verhuisbewegingen, des te hoger ook de intensiteit. De maat laat zich vooral zinvol interpreteren als een relatieve maat, dwz. uitgedrukt per duizend eenheden van de (gemiddelde) bevolking. Het spreekt voor zich dat van twee gemeenten met gelijke migratiesaldi, de gemeente met de hoogste gemeentegrens-overschrijdende migratie-intensiteit het meest aan verandering onderhevig is. In het bijzondere geval van een nulsaldo, zou men kunnen gewagen van een zwak dynamisch evenwicht bij lage intensiteit en een sterk dynamisch evenwicht bij hoge intensiteit.

De 'interne intensiteit' verwijst naar de intensiteit van de migratiebewegingen binnen België. Op het niveau van gemeenten kan de maat simpelweg bepaald worden; op een geaggregeerd niveau echter moet rekening gehouden worden met dubbeltellingen (omdat een 'interne inwijking' in gemeente A kan samenvallen met een 'interne uitwijking' in gemeente B van hetzelfde aggregaat).

'Externe intensiteit' anderzijds slaat op de som van buitenlandse in- en uitwijkingen.

2.2.2 Afbakening van groepen

1) Leeftijdsgroepen

Bij de bepaling van de leeftijd werd enkel het geboortejaar en niet de volledige geboortedatum in aanmerking genomen.
Het verschil tussen observatiejaar en geboortejaar levert dus iemands leeftijd. Zo gerekend zullen alle personen van hetzelfde geboortejaar op 31 december van het observatiejaar de betreffende leeftijd bereikt hebben.

In onderhavige nota zijn, analoog aan de publicatie Stativaria-33, volgende leeftijdsgroepen in aanmerking genomen:

- 18-24 jaar (jongeren)
- 25-29 jaar (goede / volle twintigers)
- 30-39 & 0-9 jaar (jonge gezinnen)
- 55-74 jaar (senioren)
- 75 jaar en meer (bejaarden)

De labels tussen haakjes zijn enkel bedoeld als korte aanduidingen van de leeftijdsgroep. Vanzelfsprekend dekt de vlag hier niet de volle lading. Zo bijvoorbeeld is één op de tien inwoners (11%) van het Vlaamse Gewest in de leeftijdsgroep 30 tot en met 39 jaar, geregistreerd als alleenstaande (Rijksregister, stand op 1-01-2003), wat niet onaanzienlijk is. We gaan er niettemin van uit dat de labels een wezenlijk én dominant kenmerk van de betreffende leeftijdsgroep aanduiden.

Vastgesteld werd dat in Vlaanderen het migratiepatroon van de leeftijdsgroep 25-29 jaar de laatste jaren opvallend is gaan afwijken van dat van de groep tussen 30-39 jaar en/of 0-9 jaar[6].

2) Nationaliteitsgroepen

Onderscheid is gemaakt tussen Belgen en niet-Belgen, en verder binnen de groep van niet-Belgen tussen burgers uit lidstaten van de EU-25 (zonder België) en

[5] *'Ambtshalve geschrapte personen' (na officiële vaststelling van hun vertrek uit de gemeente door het schepencollege) worden bijgeteld bij de externe uitwijking, 'heringeschreven personen' worden hiervan afgetrokken. Zie: NIS, Bevolking en huishoudens. Loop van de bevolking en migraties in 2001, p.7.*

[6] *Pelfrene E., Stativaria-33, op.cit., p.10 en p.73.*

burgers of migranten uit andere landen.

2.2.3 Ontsluiting

Voor de ontsluiting van de gegevens van het Rijksregister werd beroep gedaan op de datawarehouse van de administratie Planning en Statistiek. Hierin zijn alle door het NIS aangeleverde cd-rom's met bevolkingsgegevens opgeslagen.

Deze uitgebreide databank wordt via COGNOS-software ontsloten. De figuren werden aangemaakt met behulp van MS EXCEL (versie 2002), de kaartjes met behulp van MAPINFO (versie 5.1).

De grafische lay-out van deze technische nota werd verzorgd met Adobe Indesign.

3. Resultaten

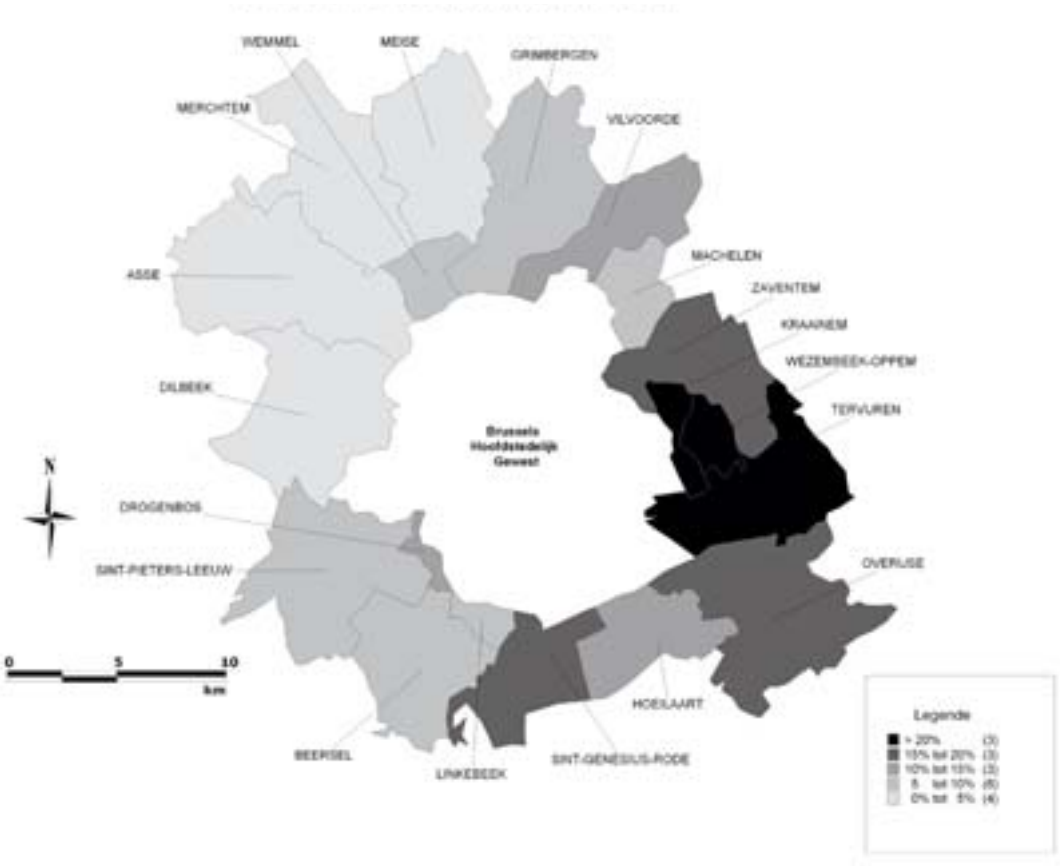
3.1 Bevolking

Anno 2003 telden de negentien randgemeenten samen – bij afronding van de gemiddelde jaarbevolking op de duizendtallen – 386.000 inwoners. Er wonen in het gebied naar verhouding dubbel zoveel buitenlanders (10,4%) dan in het Vlaamse Gewest als geheel (4,7%).

In 1995 telde de Vlaamse rand zowat 374.000 inwoners (met 9,9% buitenlanders). In de negen jaar tussen 1995 en 2003 is de bevolking dus lichtjes aangegroeid met ongeveer 12.500 eenheden (index 103). De relatieve aangroei ligt iets hoger dan die voor het Vlaamse Gewest als geheel (index 102).

Het aandeel buitenlanders per gemeente varieert tussen 2% (Merchtem) en 25% (Kraainem). De hoogste concentraties van buitenlanders vindt men in de zuidoostelijke randgemeenten. Driekwart van de buitenlanders in de Vlaamse rand (77%) zijn burgers uit de andere EU25-lidstaten, maar dit cijfer varieert per gemeente tussen 55% (Asse) en 87% (Linkebeek, Wezembeek-Oppem).

Kaart 2: Percentage buitenlanders per gemeente anno 2003

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

3.2 Interne en externe migratie

Het interne migratiesaldo is over alle jaren positief, wat duidt op een jaarlijkse netto instroom van migranten vanuit Belgische gemeenten buiten de Vlaamse rand. Deze netto instroom nam de laatste jaren in omvang toe. Voor 2003 noteren we 16.052 interne inwijkingen en 14.565 interne uitwijkingen, wat een positief saldo geeft gelijk aan +1.487 eenheden[7]. Uitgedrukt per hoofd van de bevolking is de netto inwijking uit interne migratie gelijk aan +0,38%, ofwel 3,8 per duizend inwoners (+3,8‰). De interne migratie-intensiteit bedraagt 79‰.

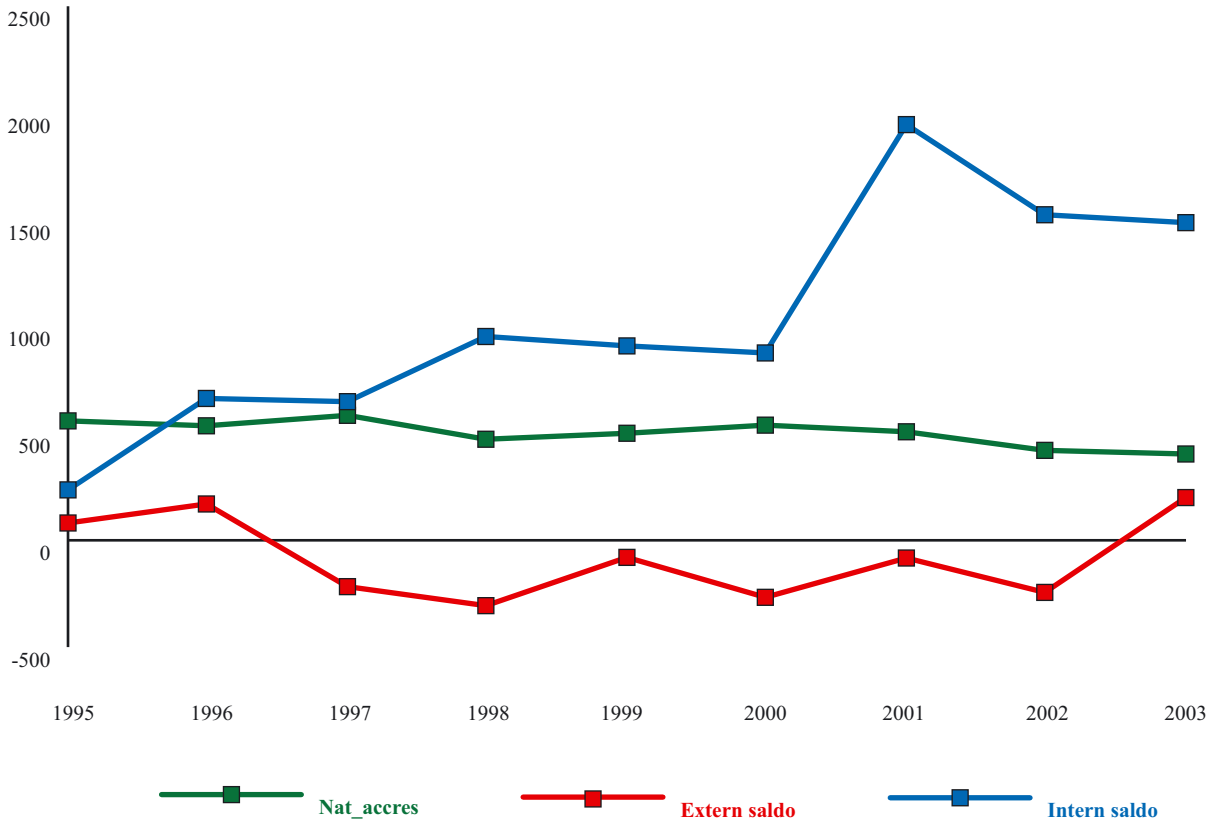
Het externe migratiesaldo is lager en vaak ook negatief. Voor 2003 tellen we 3.441 externe immigraties en 3.241 externe emigraties, met aldus een licht positief saldo van +200 eenheden (+0,5‰). De externe migratie-intensiteit bedraagt 17‰.

De interne migratie is duidelijk de eerste factor van bevolkingsgroei in de Vlaamse rand. Nadien komt de natuurlijke aangroei[8] en vervolgens – incidenteel – de externe migratie.

Noteer dat de natuurlijke aangroei anno 2003 gelijk is aan +0,1%. Dit is onbetwistbaar laag maar niettemin hoger dan het groeipercentage voor het hele Vlaamse Gewest (+0,02%).

Figuur 1. Evolutie van het interne en externe migratiesaldo voor de Vlaamse rand, periode 1995-2003

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

[7] *Met exclusie van de migratiebewegingen tussen de gemeenten in de Vlaamse rand zelf.*

[8] *Natuurlijke aangroei (accres) = het verschil tussen het aantal geboorten en het aantal sterfgevallen op jaarbasis, vaak uitgedrukt als een percentage van de gemiddelde jaarbevolking.*

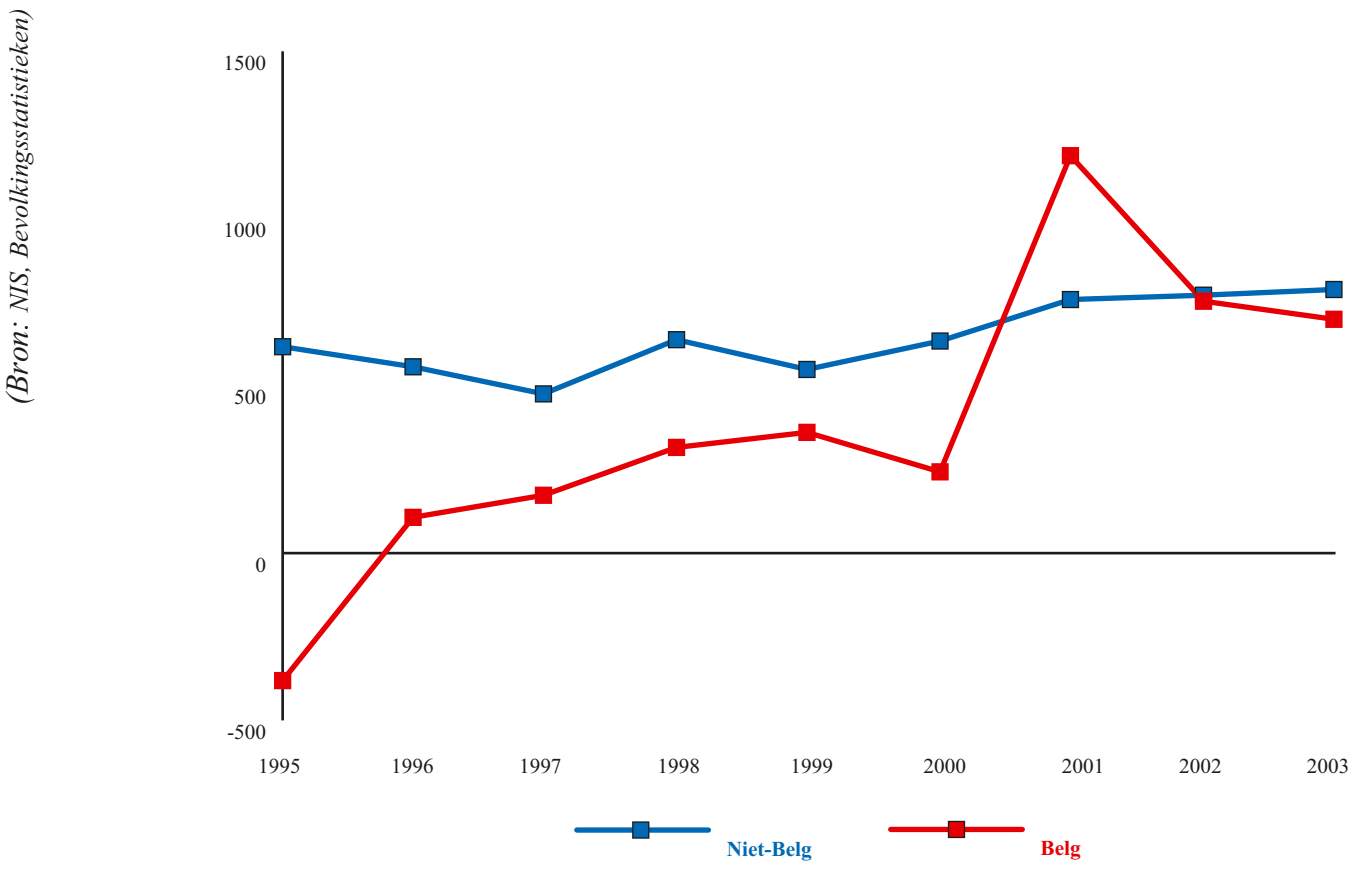
3.3 Interne migratie

3.3.1 Intern migratiesaldo bij Belgen en bij buitenlanders

Bij de Belgen tekent zich een duidelijke evolutie m.b.t. het saldo uit interne migratie af, van een negatief saldo in 1995 naar een duidelijk positief saldo de laatste jaren. De netto inwijking onder Belgen piekte in 2001, maar blijft ook nadien betrekkelijk hoog. In 2003 gaat het om een overschot van 699 inwijkingen (+1,8‰ van de totale bevolking).

Bij de niet-Belgen, of de buitenlanders, is het saldo uit interne migratie in alle observatiejaren positief en relatief constant. In recente jaren wordt wel een lichte opgang van dit saldo genoteerd, in die mate dat in 2003 het interne migratiesaldo voor buitenlanders hoger uitvalt dan het gelijksoortige saldo voor Belgen. Concreet gaat het om 788 netto inwijkingen (+2,0‰ van de totale bevolking).

Figuur 2. Evolutie van het interne migratiesaldo voor de Vlaamse rand voor Belgen en voor buitenlanders, periode 1995-2003

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

3.3.2 Interne migraties van Belgen

3.3.2.1 Intern migratiesaldo van de bewegingen per gewest

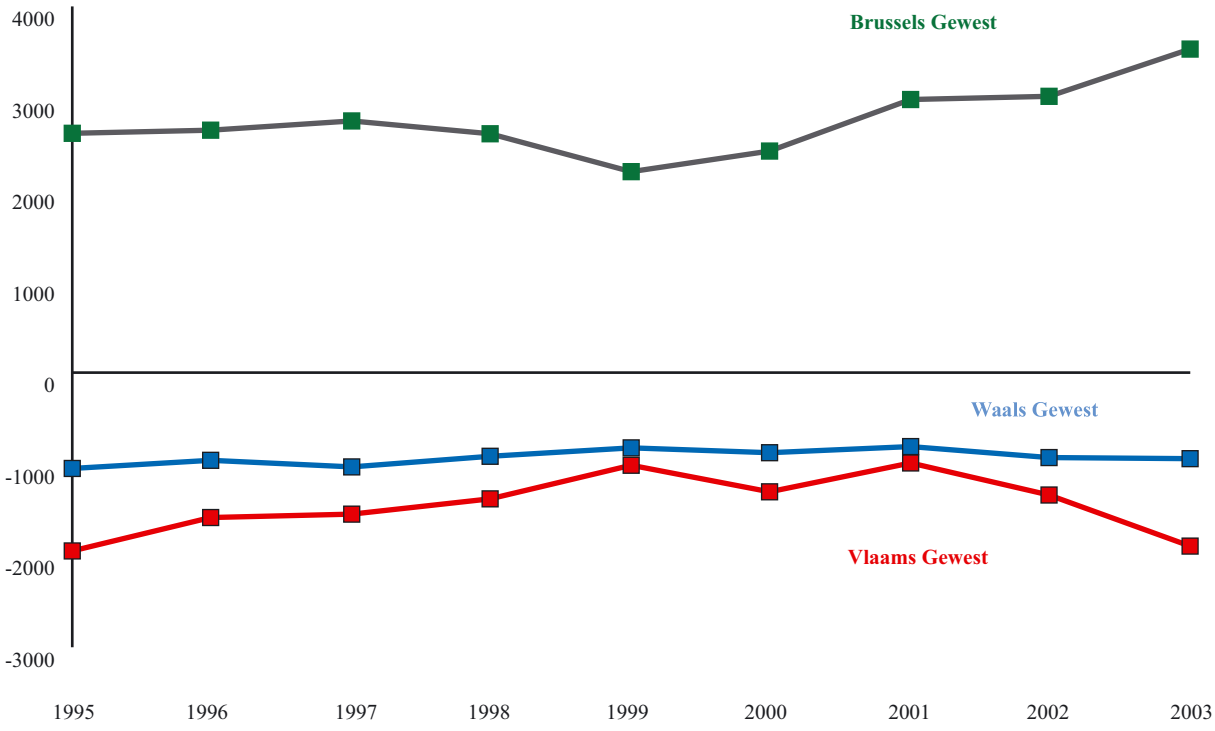
Bij de opsplitsing naar gewest van herkomst of vertrek komt naar voor dat enkel vanuit het Brusselse Gewest een netto inwijking van Belgen naar de Vlaamse rand rond Brussel wordt opgetekend. Dit saldo vertoont in recente jaren overigens een merkbare klim. In 2003 gaat het concreet om een netto inwijking van Belgen gelijk aan 3.534 eenheden (+9,2 ‰ van de totale bevolking).

Daartegenover staat in alle observatiejaren een netto uitwijking van Belgen uit de Vlaamse Rand naar Wallonië én naar Vlaanderen (buiten de Vlaamse Rand). De netto uitwijking naar Vlaanderen is het sterkst en groeit aan de laatste jaren. In 2003 betreft het hier een netto uitwijking van 1.895 eenheden (-4,9‰ van de totale bevolking), wat dubbel zoveel is als de netto uitwijking naar Wallonië (-2,4‰).

Figuur 3. Evolutie van het interne migratiesaldo voor de Vlaamse rand naar gewest van herkomst of vertrek, periode 1995-2003: [Belgen, alle leeftijden]

(Bron: NIS, Rijksregister)

3.3.2.2 Interne migratie-intensiteit van de bewegingen per gewest

Het saldo van de migraties biedt slechts zicht op één aspect van het ganse migratiegebeuren. Een completer beeld ontstaat door de in- en uitwijking en het daaruit resulterende saldo samen te bekijken. Aldus kan uitgemaakt worden of naast een evolutie in het migratiesaldo ook wijzigingen optreden in de migratie-intensiteit, zijnde de som van de in- en uitwijkingen.

a) Brussels Hoofdstedelijk Gewest

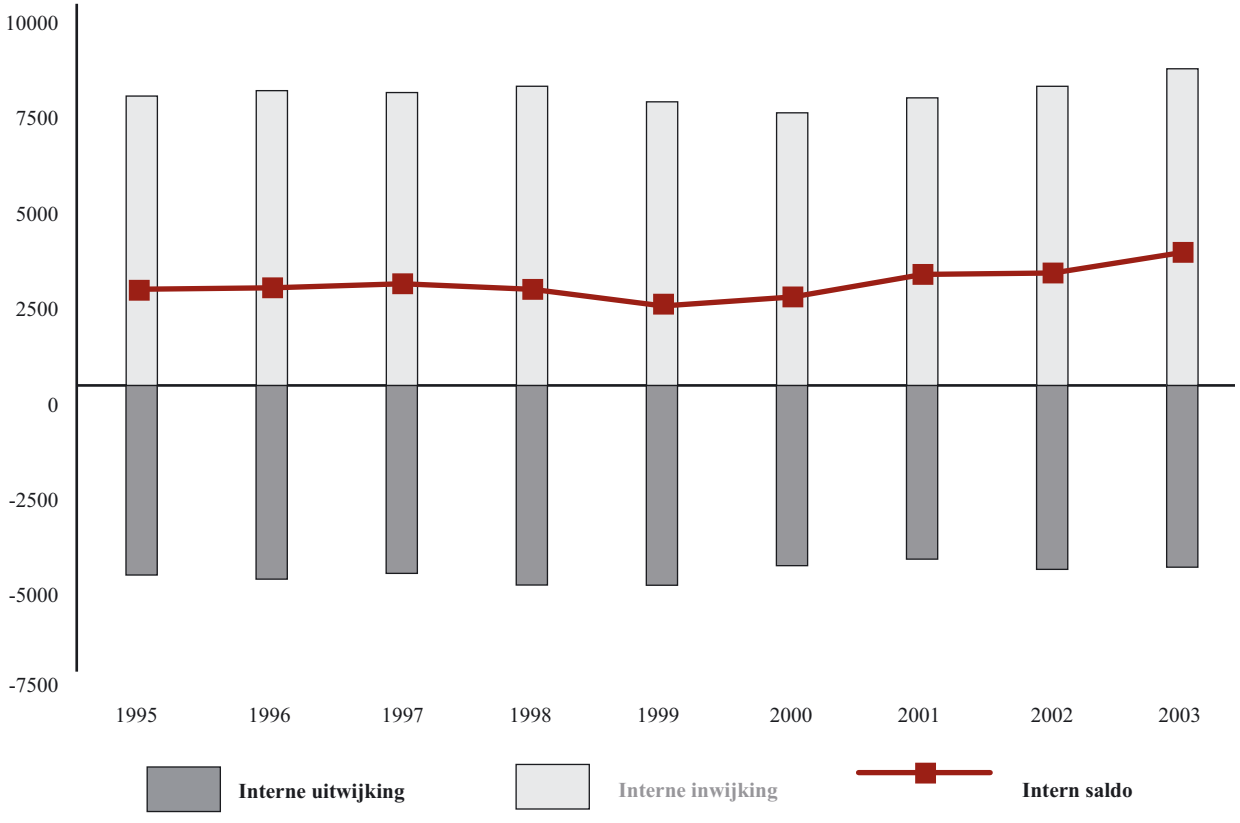
Grosso modo is er een vrij constante inwijking van Belgen vanuit het Brusselse Gewest naar de Vlaamse rand én omgekeerd, een vrij constante uitwijking van Belgen vanuit de Vlaamse rand naar het Brusselse Gewest. Gemiddeld betreft het een inwijking van plusminus 7.500 eenheden en een uitwijking van plusminus 5.000 eenheden op jaarbasis.

Voor 2003 betreft het een inwijking van 8.297 eenheden (+22‰) en een uitwijking van 4.763 eenheden (-12‰). De migratie-intensiteit is dan gelijk aan 34‰ (berekend op de totale bevolking). Vrij omschreven betekent dit dat 34 Belgen op duizend inwoners van de Vlaamse rand van of naar de hoofdstad verhuisden dat jaar.

De laatste jaren is er wel een lichte stijging merkbaar van de inwijking (index 2003/2000 = 116), terwijl de uitwijking zeer stabiel blijft (index 2003/2000 = 101). Het verhoogde positieve saldo in recente jaren komt dus op het conto van de toegenomen inwijking.

Figuur 4. Evolutie van de in- en uitwijkingen en van het bijhorende saldo in de Vlaamse rand voor de interne migraties met het Brusselse Gewest, periode 1995-2003: [Belgen, alle leeftijden)

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

b) Vlaams Gewest zonder de Vlaamse rand

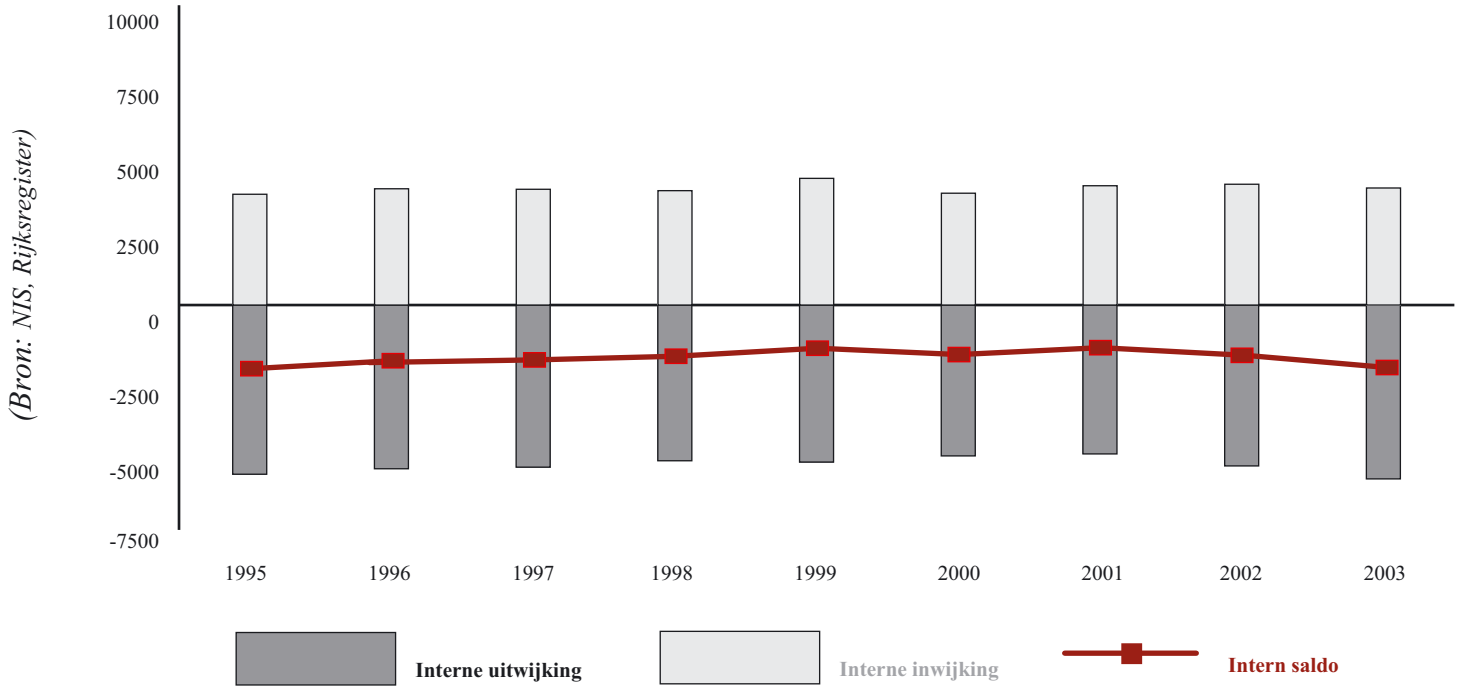
Vergeleken met de migratiebewegingen van en naar het Brusselse Gewest situeert zich de intensiteit van de migratiebewegingen van en naar de overige gemeenten van het Vlaamse Gewest duidelijk op een lager niveau. Gemiddeld over alle jaren gaat het hier om een inwijking van Belgen van om en bij de 3.900 eenheden en een uitwijking van 5.300 eenheden. De uitwijking naar de overige Vlaamse gemeenten is weliswaar lichtjes hoger dan die naar het Brusselse Gewest, maar daartegenover staat een maar half zo sterke inwijking vanuit andere gemeenten in Vlaanderen. Dit verklaart geheel het negatieve saldo.

Concreet gaat het in 2003 om een inwijking van 3.904 Belgen (+10‰) en een uitwijking van 5.799 Belgen (-15‰). De migratie-intensiteit is bijgevolg 25‰ (berekend op de totale bevolking).

De laatste jaren wordt een verdere daling van het negatieve saldo waargenomen, wat resulteert uit de toegenomen uitwijking (index 2003/2001 = 117) en de vrij stabiele inwijking (index 2003/2001 = 98).

Figuur 5. Evolutie van de in- en uitwijkingen en van het bijhorende saldo in de Vlaamse rand voor de interne migraties met de overige gemeenten van het Vlaamse Gewest, periode 1995-2003: [Belgen, alle leeftijden]

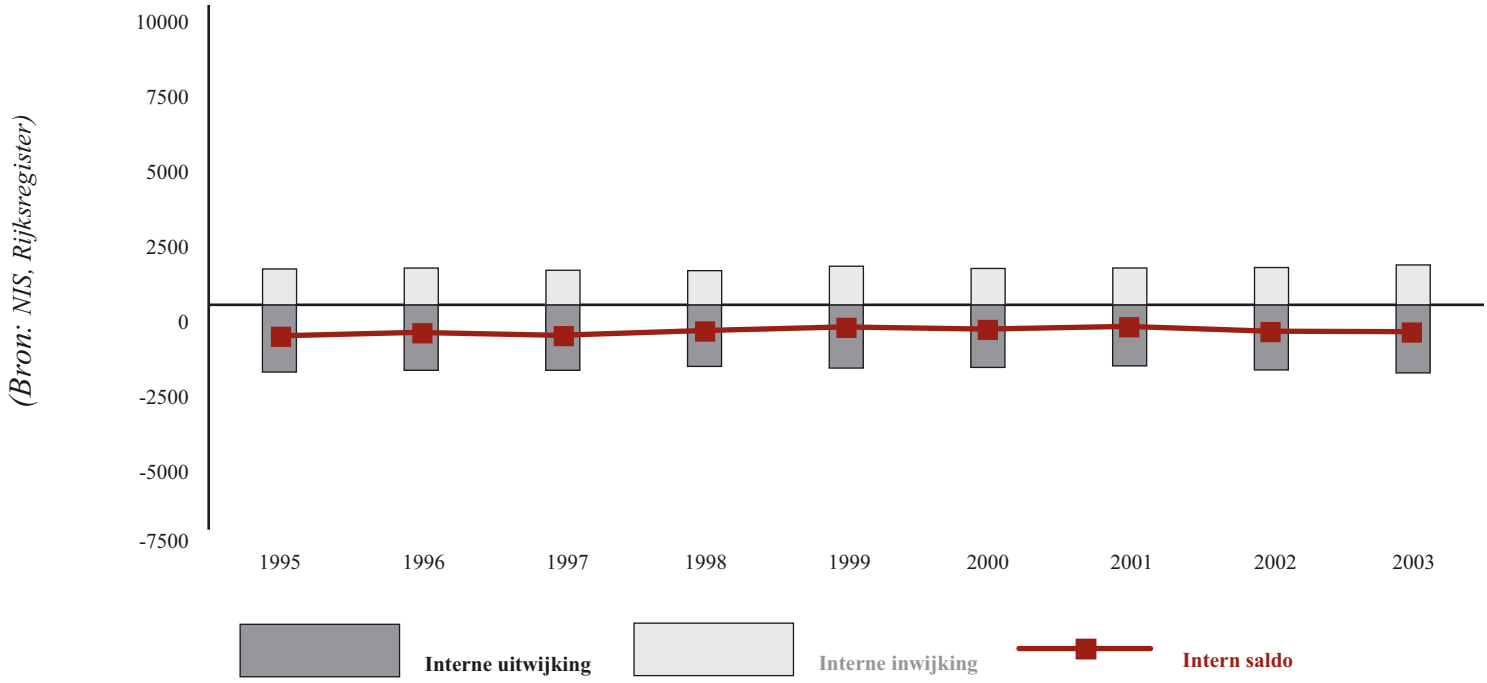
c) Waals Gewest

De intensiteit van de migratiebeweging van Belgen van en naar Wallonië ligt duidelijk het laagst als we vergelijken met de beide overige gewesten. Gemiddeld over alle jaren gaat het om plusminus 1.200 inwijkingen en 2.150 uitwijkingen. Die verhouding is min of meer constant, wat uiteraard het vrijwel constante negatieve saldo verklaart (gemiddeld -725 eenheden).

Voor 2003 noteren we 1.331 inwijkingen van Belgen (+3‰) en 2.271 uitwijkingen van Belgen (-6‰). De migratie-intensiteit is hier bijgevolg 9‰ (berekend op van de totale bevolking).

De laatste jaren vertoont de uitwijking een iets sterkere stijging (index 2003/2001 = 112) dan de inwijking (index 2003/2001 = 108).

Figuur 6. Evolutie van de in- en uitwijkingen en van het bijhorende saldo in de Vlaamse Rand voor de interne migraties met het Waalse Gewest, periode 1995-2003: [Belgen, alle leeftijden]

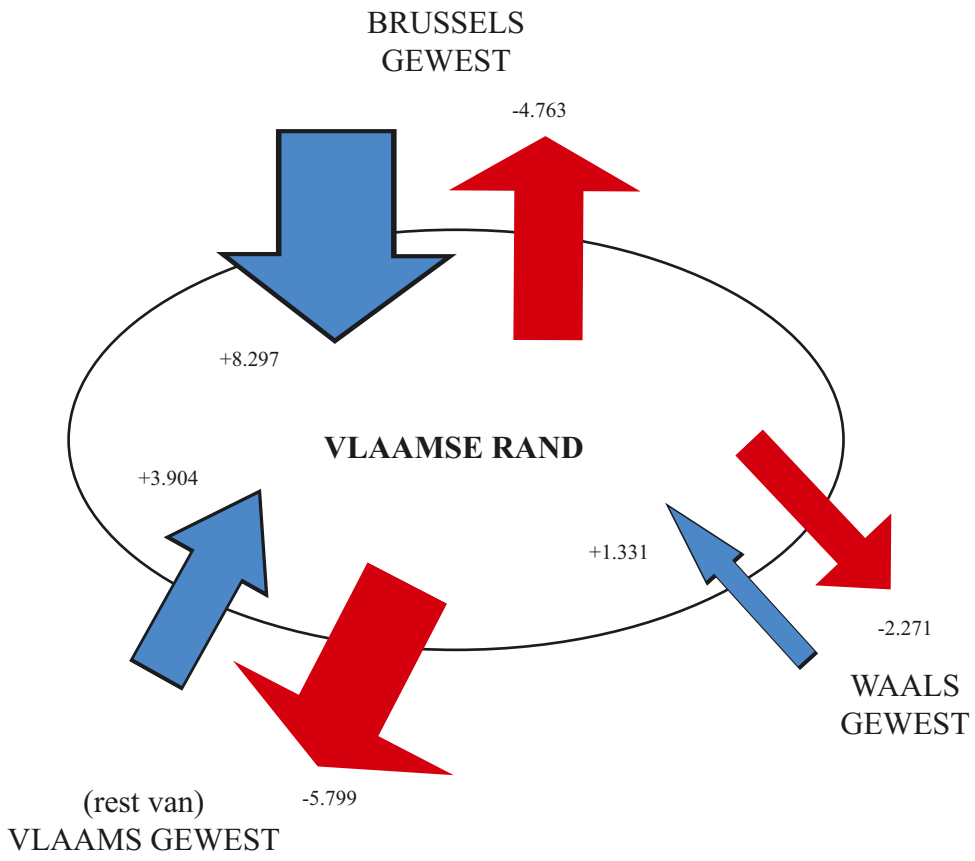
(Bron: NIS, Rijksregister)

Samenvattend ontstaat het volgende beeld van de interne in- en uitwijkingen van Belgen:

Dominant is de inwijking van Belgen vanuit het Brusselse Gewest. De inwijking vanuit (de rest van) Vlaanderen en zeker vanuit Wallonië is veel zwakker.

De interne uitwijking daarentegen is qua omvang het sterkst naar (de rest van) Vlaanderen, op de voet gevolgd door de uitwijking naar Brussel en door de duidelijk geringere uitwijking naar Wallonië.

Figuur 7. Interne in- en uitwijkingen van Belgen naar gewest van herkomst of vertrek anno 2003

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken, bewerking APS)

3.3.2.3 Saldo van de interne migraties van Belgen per gemeente van de Vlaamse rand

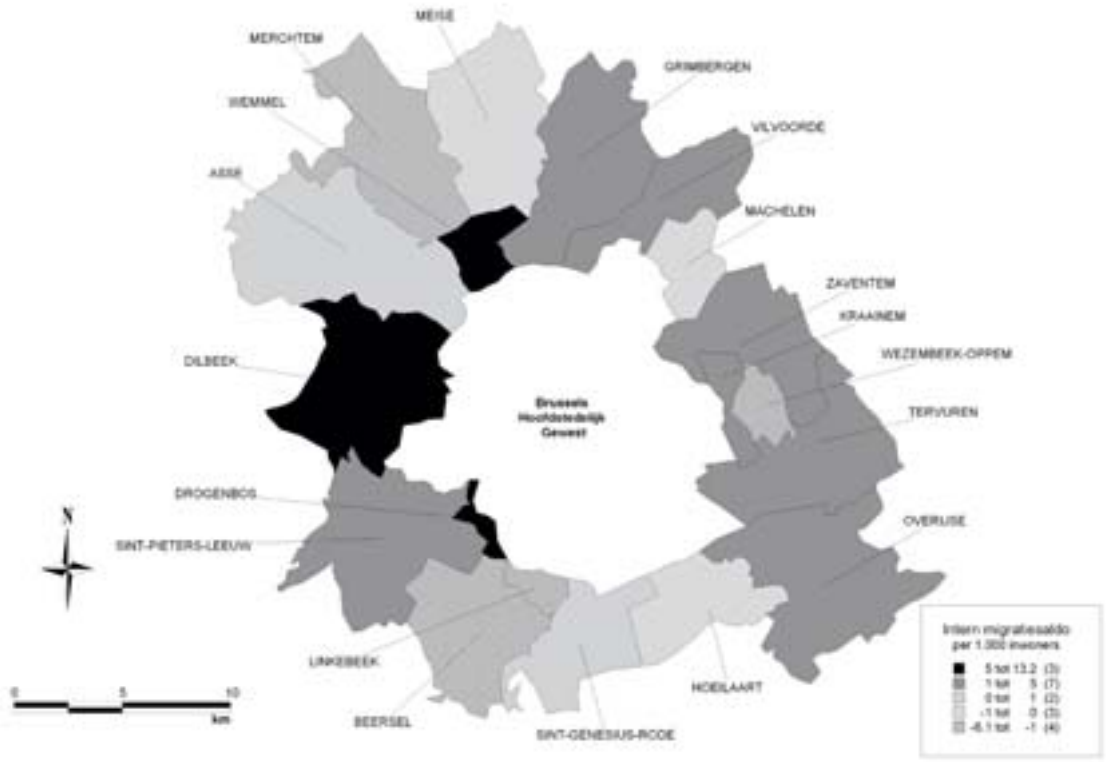
Noot: de migraties tussen de gemeenten van de Vlaamse rand onderling werden niet in aanmerking genomen.

Twaalf gemeenten van de Vlaamse rand laten voor het jaar 2003 een positief saldo optekenen voor het geheel van de interne migraties van Belgen tussen gemeenten van de Vlaamse rand en gemeenten erbuiten, zeven gemeenten vertonen een negatief saldo. Wemmel, Drogenbos en Dilbeek zijn – in verhouding tot hun bevolking – het meest aantrekkelijk; Merchtem en Wezembeek-Oppem het minst.

Merk op dat ook Zaventem, Vilvoorde en Grimbergen, alledrie gemeenten dicht bij de nationale luchthaven, meer Belgen van buiten de rand zien komen dan gaan.

Nadere analyse verduidelijkt twee belangrijke aspecten:
1) In alle gemeenten van de Vlaamse rand is het saldo van de interne migraties van Belgen van en naar het Brusselse Gewest positief, terwijl net andersom in alle gemeenten het saldo van de bewegingen van en naar (de rest van) Vlaanderen of van en naar Wallonië negatief is.
2) De hoogste migratie-intensiteiten voor de migraties van en naar het Brusselse Gewest worden waargenomen in Drogenbos, Linkebeek, Wemmel en Kraainem (>50‰); Sint-Genesius-Rode en Wezembeek-Oppem scoren dicht bij de gemiddelde waarde (34‰ anno 2003). Daartegenover is de migratie-intensiteit van de uitwisselingen met (de rest van) Vlaanderen voor de faciliteitengemeenten benedenmaats (<25‰). Bekijken we dit over alle observatiejaren, dan komt telkens opnieuw dit patroon van een bovenmatige uitwisseling met het Brusselse en het Waalse Gewest én een ondermaatse uitwisseling met het Vlaamse Gewest naar voren.

Kaart 3. Intern migratiesaldo van Belgen per gemeente anno 2003, per duizend inwoners

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

3.3.3. Interne migraties van Belgen per leeftijdsgroep

3.3.3.1. Intern migratiesaldo per leeftijdsgroep

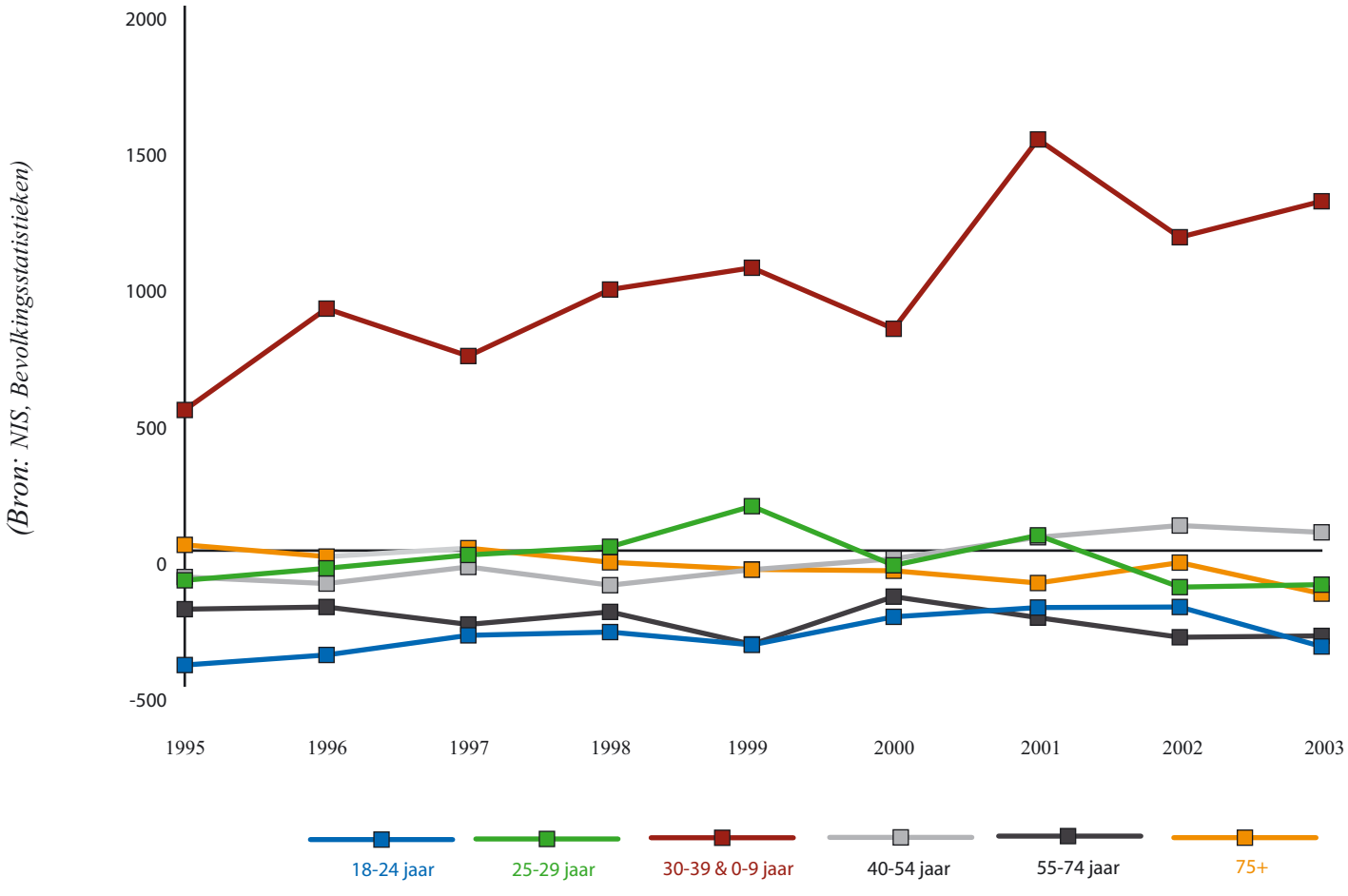
Naar leeftijdsgroep wordt voornamelijk bij de jonge gezinnen (30-39 & 0-9 jaar) een duidelijke en aangehouden netto inwijking naar de Vlaamse rand vastgesteld. De trend is opwaarts gericht.

In de overige leeftijdsgroepen zijn de interne migratiesaldi voor Belgen overwegend negatief. Noteer evenwel dat de 40-54-jarigen de laatste jaren wel een licht positief saldo laten optekenen.

In verhouding tot de grootte van de leeftijdsgroep is anno 2003 het interne migratiesaldo het sterkst in de leeftijdsgroep van de jonge gezinnen (+12,9‰). Dan volgen de jongeren (-11,3‰), de volle twintigers (-6,3‰), de 75-plussers (-5,4‰), de senioren (-3,9‰) en tenslotte de middengroep van de 40-54-jarigen (+0,8‰).

Figuur 8. Evolutie van het interne migratiesaldo voor Belgen per leeftijdsgroep, Vlaamse rand 1995-2003

3.3.3.2. Intern migratiesaldo van de bewegingen per gewest in de leeftijdsgroep 30-39 & 0-9 jaar

Onderzoek van de migratiesaldi per gewest leert dat het patroon van een netto inwijking vanuit het Brussels Hoofdstedelijke Gewest en een netto uitwijking naar (de rest van) Vlaanderen en naar Wallonië in alle onderscheiden leeftijdsgroepen van Belgen tussen 25 en 74 jaar wordt vastgesteld. Bij de jongeren (18-24 jaar) en bij de ouderen (75+) wordt ook een netto uitwijking naar het Brussels Hoofdstedelijke Gewest vastgesteld.

Wel is enkel bij de jonge gezinnen (30-39 & 0-9 jaar) met Belgische nationaliteit de netto inwijking vanuit het Brussels Hoofdstedelijke Gewest duidelijk dominant t.o.v. de netto uitwijkingen naar de beide overige regio's. In de overige leeftijdsgroepen van Belgen tussen 25 en 74 jaar compenseert de netto inwijking vanuit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest - op een uitzondering na - niet voor de netto uitwijkingen naar de overige gewesten.

Volgen we in de leeftijdsgroep van jonge gezinnen met Belgische nationaliteit de evolutie over de tijd, dan neemt in recente jaren de netto inwijking vanuit het Brusselse Gewest toe, terwijl daartegenover de netto uitwijking naar (de rest van) Vlaanderen ook toeneemt.

Figuur 9. Evolutie van het interne migratiesaldo per gewest van Belgen in de leeftijdsgroep van de jonge gezinnen (30-39 & 0-9 jaar), Vlaamse rand – periode 1995-2003

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

3.3.4. Interne migraties van buitenlanders

3.3.4.1. Intern migratiesaldo van de bewegingen per gewest

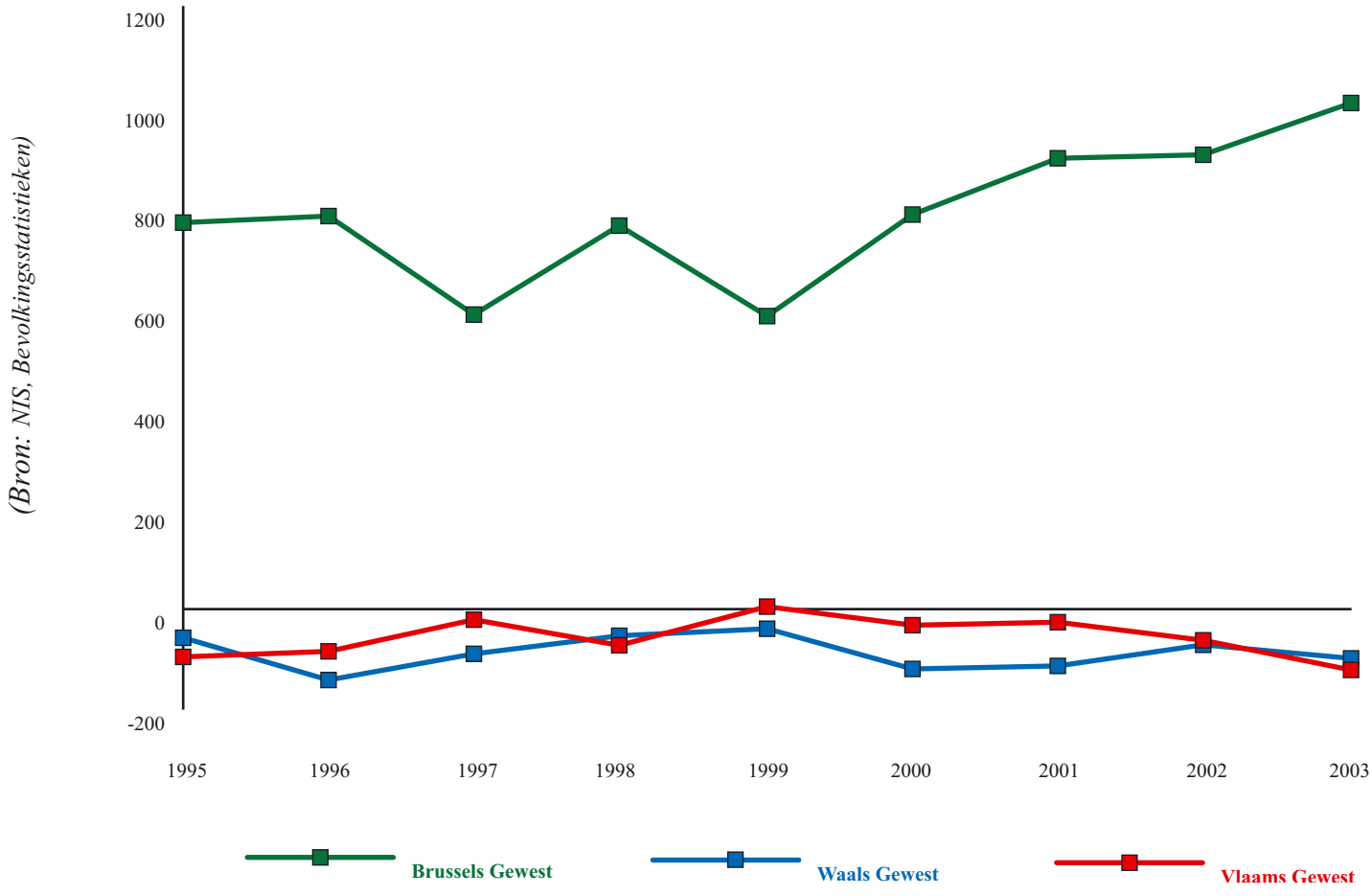
Bij buitenlanders, of bij niet-Belgen, komt naar voor dat het globale positieve saldo uit interne migratie geheel op rekening komt van de jaarlijkse netto instroom van niet-Belgen vanuit het Brusselse Gewest. De netto inwijking van buitenlanders vanuit Brussel neemt de laatste jaren overigens toe (index 2003/1999 = 173).

Iets meer buitenlanders verlaten anderzijds de Vlaamse rand om zich te vestigen elders in Vlaanderen of in Wallonië, dan er omgekeerd van daaruit buitenlanders naar de Vlaamse rand komen.

Concreet noteren we voor het jaar 2003 een inwijking van 2.054 buitenlanders komende uit een gemeente in het Brusselse Gewest tegenover een uitwijking van 1.047 buitenlanders gaande naar een gemeente in het Brusselse Gewest. Dit levert een positief saldo voor de Vlaamse rand gelijk aan 1.007 eenheden. De migratie-intensiteit is hier 8‰ (weliswaar berekend op de ganse bevolking), wat flink hoger is dan de migratie-intensiteit naar (de rest van) Vlaanderen (1,8‰) en naar Wallonië (1,2‰).

De vrij sterke inwijking vanuit het Brusselse Gewest ondersteunt de idee van een getrapte migratiebeweging van buitenlanders, met het Brusselse Gewest als eerste vestigingsplaats.

Figuur 10. Evolutie van het interne migratiesaldo voor de Vlaamse rand naar gewest van herkomst of vertrek, periode 1995-2003: [niet-Belgen, alle leeftijden]

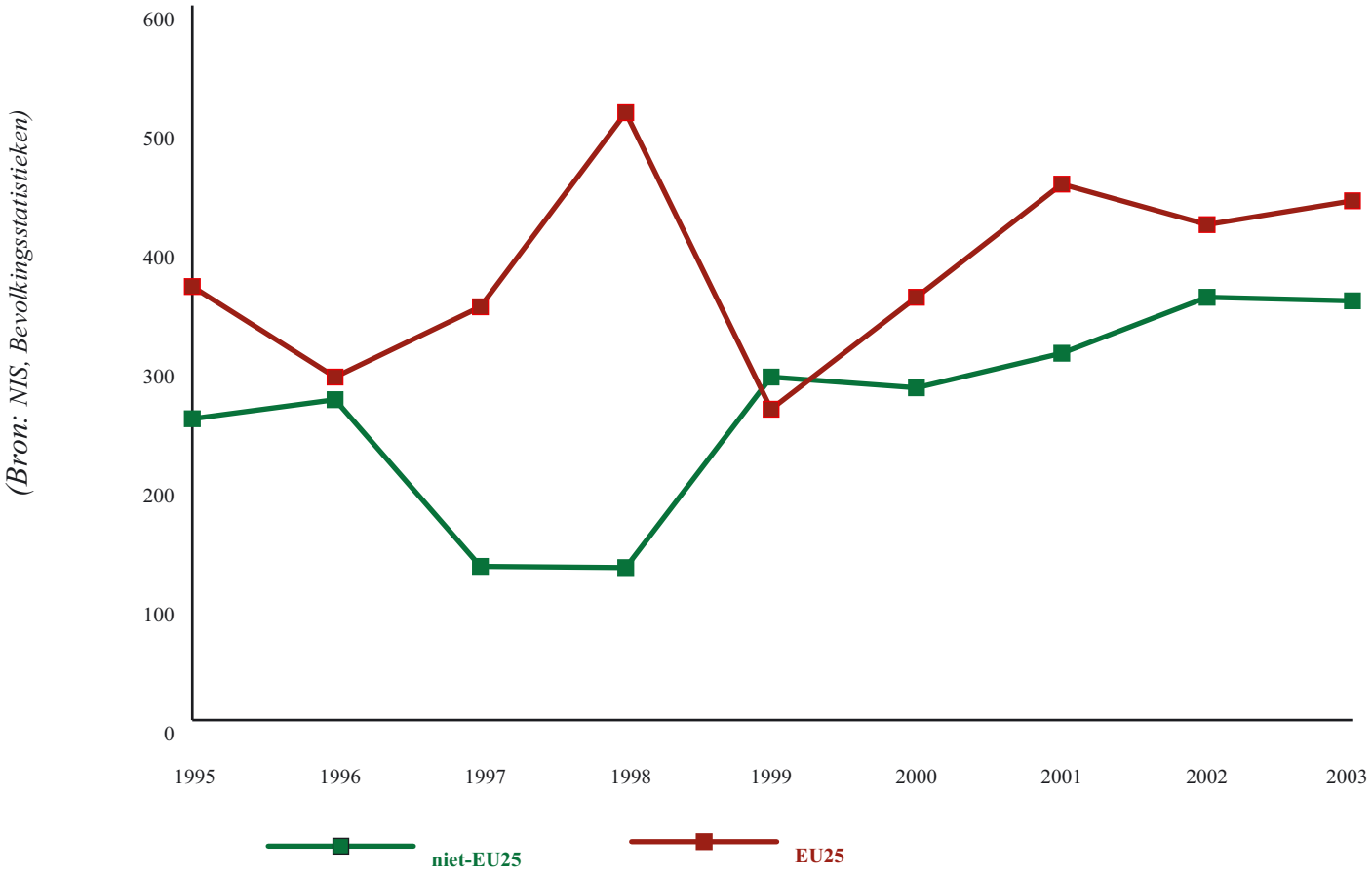
3.3.4.2. Interne migratie bij buitenlanders van de Europese Unie en van daarbuiten

Zowel bij de buitenlandse EU25-burgers als bij de andere buitenlanders merken we in elk observatiejaar een netto inwijking uit interne migratie (m.n. vanuit Belgische gemeenten buiten de Vlaamse rand).

De jaarlijkse netto inwijking door interne migratie van buitenlandse EU25-burgers is, op een uitzondering na, sterker dan deze van de groep buitenlanders van buiten de EU25. In 2003 gaat het om 436 burgers van de andere lidstaten en om 352 buitenlanders van buiten de Europese Unie.

Figuur 11. Evolutie van het interne migratiesaldo in de Vlaamse Rand van buitenlanders van de EU25 en van andere buitenlanders, periode 1995-2003

3.3.4.3. Saldo van de interne migratie van buitenlanders per gemeente

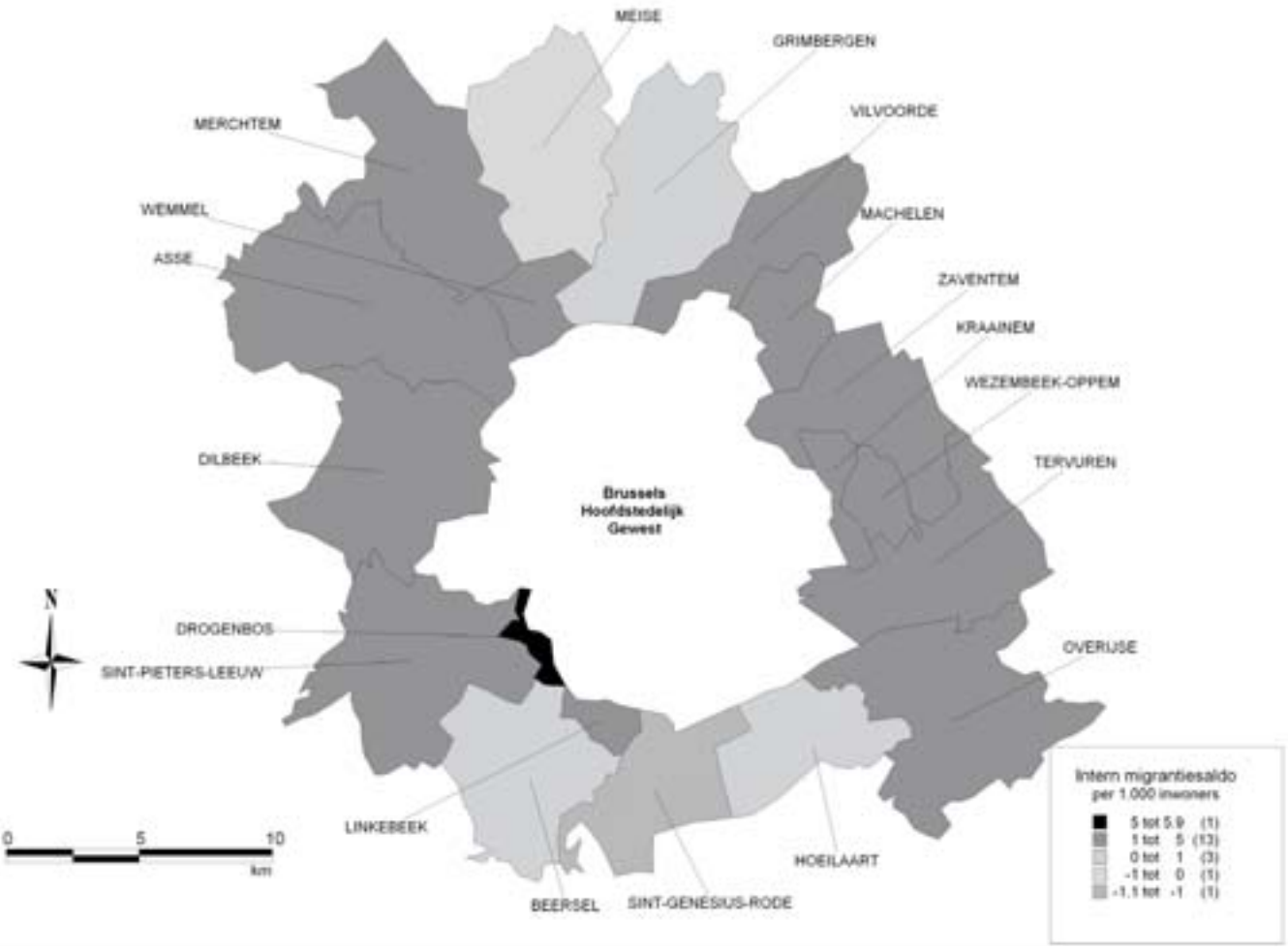
Praktisch alle gemeenten van de Vlaamse rand laten voor het jaar 2003 een positief saldo optekenen. Dit is het meest zichtbaar in gemeenten ten oosten en ten westen van Brussel. Aan de noordzijde en aan de zuidkant gaat het om een geringere netto toestroom uit interne migratie gerekend per hoofd van de bevolking.

De topdrie gemeenten in absolute aantallen qua netto inwijking van EU25-buitenlanders in 2003 zijn: Sint-Pieters-Leeuw (+82), Zaventem (+75) en Dilbeek (+74). Meise (-10) en Sint-Genesius-Rode (-5) anderzijds laten een netto uitwijking optekenen.

De topdrie gemeenten qua netto inwijking van buitenlanders van buiten de EU anno 2003 zijn: Vilvoorde (+88), Asse (+65) en Overijse (+43).

Kaart 4. Intern migratiesaldo van niet-Belgen anno 2003, per duizend inwoners

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

3.4. Externe migratie

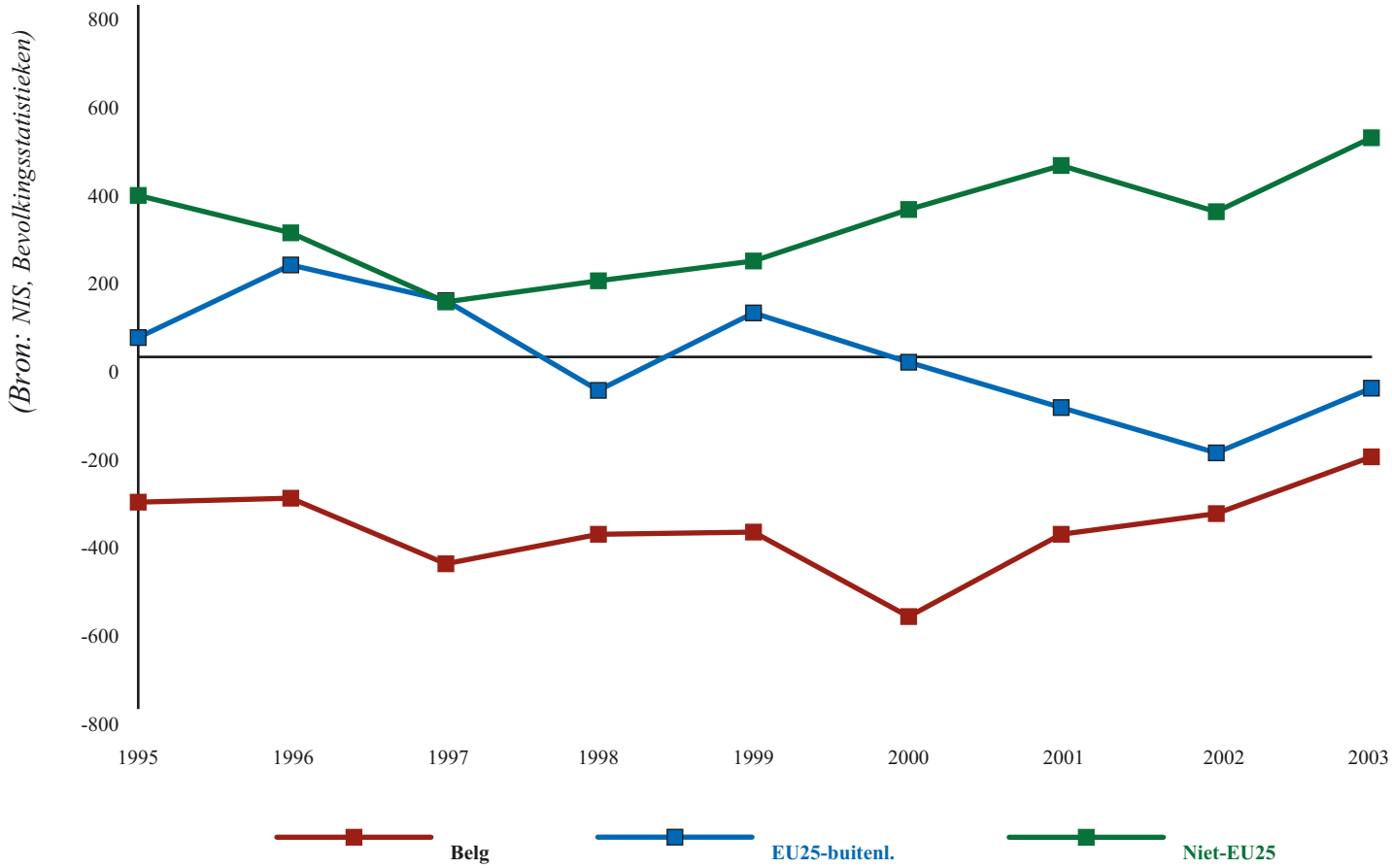
3.4.1. Extern migratiesaldo bij Belgen en bij buitenlanders

Per saldo wijken buitenlanders van buiten de EU in vanuit het buitenland; Belgen anderzijds vertonen een netto uitwijking naar het buitenland, én de laatste jaren ook de EU25-buitenlanders.
Vergelijking met de interne migratie anno 2003 leert:
1) de netto uitwijking van Belgen naar het buitenland (-227 eenheden) contrasteert met de netto inwijking van Belgen via interne migratie (+699 eenheden);
2) de netto uitwijking van EU25-buitenlanders naar het buitenland (-71 eenheden) contrasteert met de netto inwijking van EU25-buitenlanders via interne migratie (+436 eenheden);
3) de netto inwijking van buitenlanders van buiten de EU vanuit het buitenland (+498 eenheden) versterkt de netto inwijking van buitenlanders van buiten de EU via interne migratie (+352 eenheden).

De intensiteit van de migraties van en naar het buitenland – gerekend per duizendtal van de totale bevolking – is het hoogst bij EU25-buitenlanders (8,6‰ in 2003), dan volgen de niet-EU25-buitenlanders (5,5‰) en de Belgen (3,3‰).

Figuur 12. Evolutie van het externe migratiesaldo voor de Vlaamse rand voor Belgen, voor buitenlanders van de EU25 en voor buitenlanders van buiten de EU, periode 1995-2003

3.4.2. Saldo van de externe migratie per gemeente

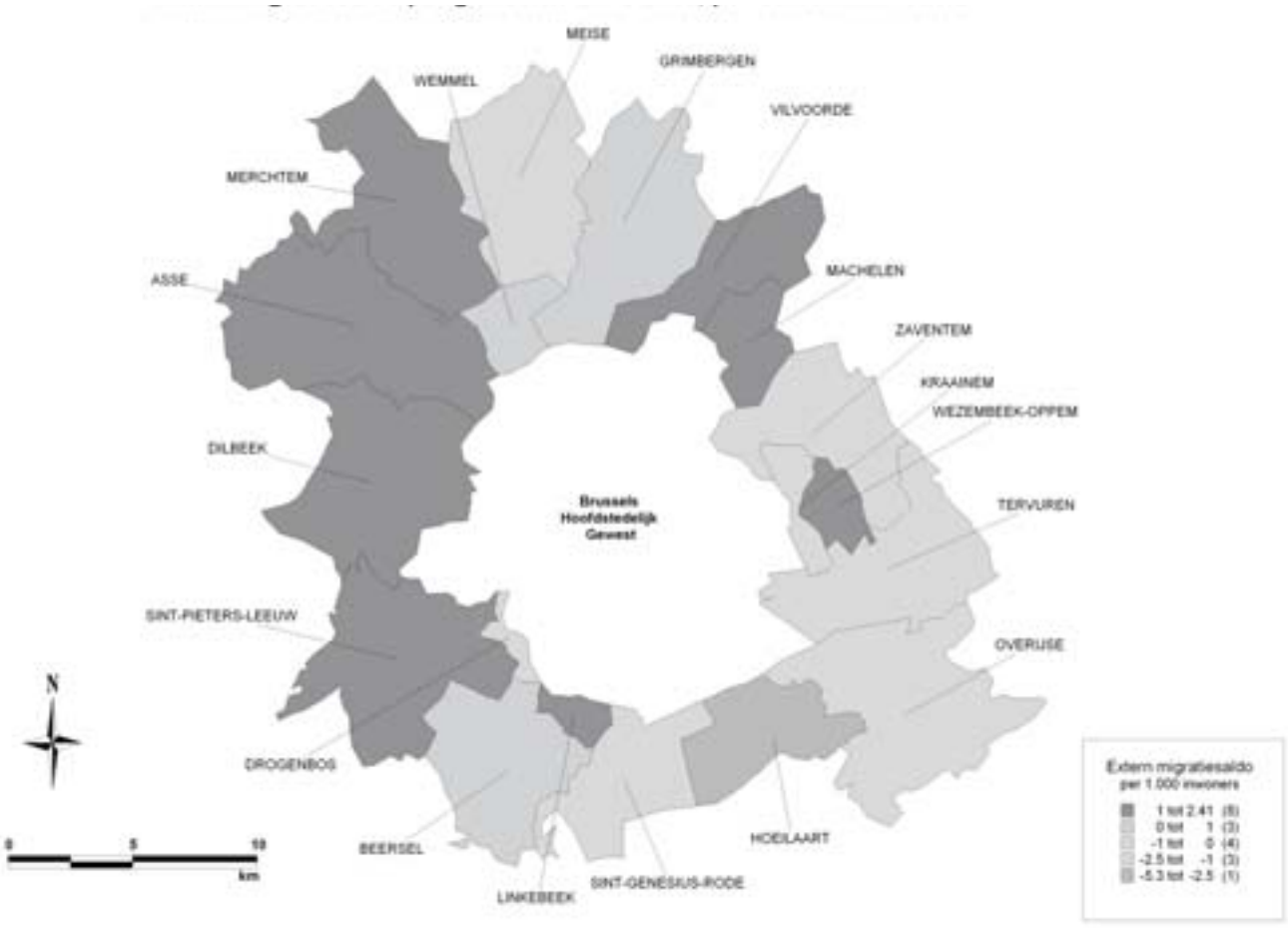
De aan de totale bevolking gerelateerde gemeentelijke saldi uit externe migratie liggen anno 2003 alle dicht rond de nulwaarde. Opvallend zijn de overwegend (licht) positieve saldi in de westelijke randgemeenten, maar ook het vrij sterke negatieve saldo voor Hoeilaart (-5,3‰).

De opsplitsing naar wel of geen EU-burger, leert dat onder de buitenlanders de positieve saldi in vrijwel alle gemeenten vooral verklaard worden door de inwijking van buitenlanders afkomstig van buiten de Europese Unie. De topvijf aantrekkelijke gemeenten voor niet-EU-burgers die rechtstreeks vanuit het buitenland inwijken zijn Zaventem, Overijse, Tervuren, Kraainem en Vilvoorde.

Kaart 5. Extern migratiesaldo per gemeente anno 2003, per duizend inwoners

(Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken)

4. Belangrijkste vaststellingen

1. De Vlaamse rand rond het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt anno 2003 ongeveer 386.000 inwoners. Tien procent is buitenlander, wat dubbel zoveel is als het percentage voor het Vlaamse Gewest. Driekwart van de buitenlanders is afkomstig uit een lidstaat van de EU-25 (zonder België), één kwart is afkomstig van buiten de Europese Unie. Vergeleken met 1995 nam de bevolking lichtjes toe met zowat 12.500 eenheden. De relatieve aangroei (index 103) is iets hoger dan die voor het Vlaamse Gewest als geheel (index 102).

2. De eerste factor van bevolkingsgroei is de interne migratie. Dit saldo van de migraties tussen Belgische steden en gemeenten gaat voor de Vlaamse rand als geheel in stijgende lijn (van netto +236 eenheden in 1995 naar netto +1.487 eenheden in 2003). De tweede factor van bevolkingsgroei is het natuurlijke accres, in absolute aantallen een vrij constant gegeven (500-tal meer geboorten dan sterfgevallen op jaarbasis). Het externe migratiesaldo of het saldo van de buitenlandse in- en uitwijkingen is laag (netto +200 eenheden in 2003) en in menig observatiejaar ook negatief.

3. Het saldo van de interne of de binnenlandse migratie is zowel voor Belgen als voor buitenlanders, op een uitzondering na, positief. Bij de Belgen gaat dit saldo in stijgende lijn (van -381 in 1995 naar +699 in 2003); bij de buitenlanders betreft het eerder een constant gegeven (+788 in 2003).

4. Bij de Belgen stellen we een vrij sterke inwijking vast vanuit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die inwijking (+8.297 in 2003) overtreft in ruime mate de uitwijking van randbewoners naar het hoofdstedelijke gewest (-4.763 in 2003). Per saldo is er dus een belangrijke netto inwijking van Belgen vanuit het Brusselse gewest (+3.534). Andersom verliest de Vlaamse rand per saldo inwoners met Belgische nationaliteit aan de rest van Vlaanderen (-1.895) en aan Wallonië (-940). Tegenover de netto inwijking vanuit het Brusselse gewest staat dus een - weliswaar geringere - netto uitwijking van de lokale bevolking. Men zou hier m.a.w. kunnen gewagen van een doorschuifbeweging waarbij nieuwkomers uit het hoofdstedelijke gewest deels in de plaats komen van de lokale bevolking die wegtrekt naar (elders in) Vlaanderen, Brussel of Wallonië. In recente jaren wint zowel de dominante inwijking vanuit het Brusselse gewest als de uitwijking naar (de rest van) Vlaanderen nog aan belang. Vraag is of met deze doorschuifbeweging ook een proces van verdringing gepaard gaat, zowel in sociaal opzicht (de link met fiscale gegevens bleek vooralsnog niet mogelijk) als wat betreft de samenstelling naar taalgroep (de taalrol is als gegeven niet opgenomen in het Rijksregister).

5. Opgesplitst naar leeftijdsgroep vinden we het patroon van een netto inwijking vanuit het hoofdstedelijke gewest in combinatie met een netto uitwijking naar (de rest van) Vlaanderen en naar Wallonië terug in alle leeftijdsgroepen van Belgen tussen 25 en 74 jaar. Bij de jongeren (18-24 jaar) en bij de ouderen (75+) wordt ook een netto uitwijking naar het Brusselse gewest vastgesteld. Toegevoegd moet worden dat de netto verschuivingen in verhouding tot de grootte van de leeftijdsgroep het sterkst zijn in de leeftijdsgroep van de jonge gezinnen (30-39 & 0-9 jaar) en dat ook in die leeftijdsgroep de netto inwijking vanuit het Brusselse gewest duidelijk dominant is t.o.v. de gezamenlijke netto uitwijking naar de beide overige regio's. Wellicht moet die inwijking van jonge gezinnen met hun kinderen vanuit het hoofdstedelijke gewest begrepen worden als een keuze voor de groene gordel rond Brussel. Dit aspect van suburbanisatie treft men overigens ook aan rond andere grote steden (bvb. Antwerpen en Gent).

6. Twaalf van de negentien randgemeenten (vooral in westelijk en oostelijk deel) laten anno 2003 een positief saldo van Belgen uit interne migratie optekenen. In verhouding tot hun bevolking vormen Wemmel, Drogenbos en Dilbeek de topdrie.

7. Nadere analyse geeft ook aan dat de faciliteitengemeenten bovenmatige migratie-intensiteiten (som van in- en uitwijkingen) of uitwisselingen van Belgen met het Brusselse en Waalse Gewest kennen, terwijl andersom de migratie-intensiteiten met Vlaamse gemeenten buiten de Vlaamse rand eerder beperkt zijn.

8. De kleine helft (45% in 2003) - in netto termen - van de nieuwe buitenlanders die zich vestigen in de Vlaamse rand en vanuit een andere gemeente in België komen is afkomstig van buiten de Europese Unie. Op gemeentelijk niveau onthaalden in 2003 vooral Sint-Pieters-Leeuw, Zaventem en Dilbeek

nieuwe buitenlanders uit lidstaten van de EU-25, terwijl Vilvoorde, Asse en Overijse per saldo de meeste buitenlanders van buiten de Europese Unie zagen komen.

9. De externe migratie is als geheel genomen voor de Vlaamse rand een veel minder belangrijk gegeven dan de interne migratie. Zo noteren we voor 2003 een externe migratie-intensiteit gelijk aan 17‰ versus een interne migratie-intensiteit van 79‰.

10. Per saldo wijken in alle observatiejaren buitenlanders van buiten de Europese Unie in vanuit het buitenland. Belgen anderzijds vertonen sinds jaar en dag een netto uitwijking naar het buitenland, én de laatste jaren zien we meer buitenlanders uit de lidstaten (buiten België) van de EU-25 wegtrekken naar het buitenland dan er van daaruit komen. Nieuwe buitenlanders in de Vlaamse rand zijn zodoende per saldo in recente jaren meestal afkomstig van buiten de Europese Unie. De nieuwkomers uit het buitenland, afkomstig van buiten de Europese Unie, vinden vooral een wijkplaats in gemeenten als Zaventem, Overijse, Tervuren, Kraainem en Vilvoorde.

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

Verantwoordelijke uitgever:
Josée Lemaître
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Planning en Statistiek

Auteur:
Edwin Pelfrene

Voor meer info over deze technische nota:
edwin.pelfrene@azf.vlaanderen.be

Beheer Datawarehouse: Michaël Goethals,
Bjorn Hemmeryckx

Leescomité: Luc Bral, Josée Lemaître,
Joke Zanders

Technische en administratieve ondersteuning:
Karina Van De Velde

Cartografie: Yves Impens

Grafische vormgeving: Guy De Smet

Verscheen reeds eerder in de reeks noT@S:

1. De socio-economische status van de landbouwer
2. Statistisch Profiel Limburg
3. Containerbegrippen en hun validiteit voor onderzoek
4. Hoe representatief zijn telefonische surveys in Vlaanderen ?

BEZOEK ONZE WEBSITE WWW.VLAANDEREN.BE/APS